

Redacteur ESB
f.lindner@sdu.nl

Geen keuze?

Jonge mensen vervelen zich meer en meer in Nederland. Onlangs liet een 17-jarige jongen zich ontvallen dat hij naast het bezoeken van vrienden en het kijken naar films, uit verveling lantaarnpalen omtrok en experimenteerde met vuurwerk.

Volgens de Franse filosoof Voltaire is verveling door de natuur geschonken aan de mens, zodat de mens zich voor zichzelf en andere mensen nuttig kan maken. Dan laat Voltaire zich minder goed rijmen met de meisjes uit Alphen aan den Rijn die uit verveling een oudere persoon in de sloot wierpen. Goethe en Nietzsche schreven over verveling alsof het een bron van inspiratie is waaruit 'de kunstenaar' zal ontwaken en dan nieuwe ideeën zou hebben opgedaan. De omgetrokken lantaarnpaal doet niet echt kunstzinnig aan.

Economen zouden zich moeten interesseren voor het verschijnsel verveling. Veel wetenschappers concluderen namelijk dat verveling komt door een te grote keuzevrijheid en het hoge aantal keuzemogelijkheden (De Pers, 28 februari 2007). Volgens de bewuste wetenschappers is verveling een welvaartsverschijnsel, een onderwerp dat dicht bij het hart van de econoom zou moeten liggen. Mensen ervaren dagelijks zo'n grote stroom aan sensaties en indrukken dat er een behoefte is ontstaan om alsmear geïmponeerd te worden. Individuen vinden het lastiger dan voorheen om keuzes te maken, concludeert de filosoof Hans Dijkhuis. Volgens Dijkhuis creëert de jeugd wellicht een behoefte aan voortdurende vernieuwing en ervaren ze, ondanks alle mogelijkheden, toch een gevoel van verveling. In het licht van de neoklassieke economie kan het bovenstaande wat vreemd overkomen, omdat de mens volgens deze theorie toch prima in staat moet zijn om bij volledige informatie rationele keuzes te maken. Maar wat Dijkhuis en anderen concluderen over de problemen van het niet kunnen kiezen is wel degelijk van belang om verveling beter te kunnen begrijpen.

De eerste bevindingen dat verveling nadelig voor een maatschappij kan zijn, stammen niet uit de laatste jaren. In *The Joyless Economy* uit 1976 gaat de Amerikaanse econoom Tibor Scitovsky er al vanuit dat de mens niet meer in staat is om zijn vrije tijd op een constructieve en bevredigende manier in te delen. Scitovsky beweert dat de mens niet genoeg geschoold en onvoorbereid is om op een sociaal geaccepteerde wijze plezierig te kunnen genieten van de ontspanningsmogelijkheden die de moderne maatschappij ons biedt. Zijn bevindingen zijn meer dan dertig jaar oud, maar blijken dus nog steeds actueel. Volgens Scitovsky ligt de uitdaging om verveling tegen te gaan in het intelligenter consumeren van ontspanning. Maar omdat mensen deze vorm van consumeren niet vanzelf aangeleerd krijgen, grijpt men terug naar (consumptie)patronen waarvoor geen onderwijs of studie nodig is, zoals criminaliteit, (seksueel) geweld en drugsgebruik.

Hoe kan men verveling dan zo ver mogelijk weg houden? Een constructieve en bevredigende manier van het consumeren van ontspanning kan volgens Scitovsky middels cultuur. Maar cultuur levert volgens Scitovsky pas nut op als men er eerst onderwijs in heeft gevolgd. En dat onderricht wordt geleverd door onderwijsinstellingen. Ondanks dat het aantal mensen dat (hoger) onderwijs volgt explosief is gestegen, lijkt het of de onderwijsinstellingen meer gericht zijn op het verbeteren van productieveerdigheden in plaats van op consumptie. Dat concludeert ook Robert Stonebraker in zijn boek *The joy of economics: making sense out of life* (2006). Men is volgens Stonebraker tegenwoordig meer gericht op een hoog inkomen, te bereiken via intelligente productie, dan dat onderwijs helpt om slimmer te kunnen consumeren en dus kiezen. De intelligente producent is het gevolg. Met de alsmear competitiever wordende arbeidsmarkt is het wel zo dat leerlingen en studenten bijna geen andere keuze hebben dan opgeleid te worden tot intelligente producenten.

Het zijn dus niet zozeer de grote mate van keuzevrijheid, keuzemogelijkheden en hoge welvaart die verveling in de hand werken, alswel de inrichting van het onderwijs en het gebrek aan intellect dat men zou moeten kunnen aanwenden om te kunnen kiezen.

Het wordt afwachten wanneer de 17-jarige jongen en de zijnen straks uitgeleerd zijn en het land moeten regeren en draaiende houden. Wat is de keuze?

LITERATUUR

Scitovsky, T. (1976) *The Joyless Economy: The Psychology of Human Satisfaction*. Oxford: Oxford University Press.

Stonebraker, R. (2006) *The joy of economics; making sense out of life*. <http://faculty.winthrop.edu/stonebraker/book.htm>